

Oponentský posudek na diplomovou práci Bc. Jaroslava Chramosty „Filozofický revizionismus v Československu mezi lety 1956-1968“

Tématem práce je intelektuální vývoj tří klíčových českých marxistických filozofů v poměrně dlouhém období vývoje české společnosti od 50. let do Pražského jara, kdy došlo k široce založenému pokusu o změnu komunistické diktatury směrem k tzv. socialismu s lidskou tváří. Takto pojatá práce, aby se materie stala přehlednou, vyžaduje, pokud možno jednu badatelskou otázku a jasné metodologické ukotvení, což oboje se ne zcela povedlo, jak bude dále ukázáno. Jinak třeba ovšem uznat velkou autorovu péči věnovanou studiu textů zmiňovaných tří filozofů. Využíval rovněž archivy a opíral se o rozsáhlou pramennou literaturu, což je třeba ocenit. Solidní odborná literatura, kterou si zvládl osvojit, prozrazuje snahu ujasnit si teoretické otázky, které při výkladu oněch tří filozofů sleduje, metodologické otázky v to počítaje.

Nejprve k formálním náležitostem práce. Požadavky kladené na odbornou práci jsou bohatě splněny. Autor prokazuje náležitou schopnost osvojit si teoretickou argumentaci, vyjadřuje se věcně a srozumitelně. Odkazy na literaturu jsou korektně uváděny v poznámkách a na konci práce najdeme rozsáhlý seznam literatury. Její členění však vzbuzuje řadu otázek. Seznam je rozdělen na archivní prameny, odborná periodika, odbornou literaturu a použité prameny. To naznačuje přístup historika, který přistupuje k filozofickým textům jako k historickým pramenům a vedle toho užívá sekundární odbornou literaturu, aby se poučil u názorů druhých, nebo aby s nimi polemizoval. Jenomže autorovo použití uvedeného rozdělení na odborné prameny a použitou literaturu je docela matoucí. Mezi použitými prameny najdeme pochopitelně Kosíkovy a Kalivodovy texty, ale nejsou tam texty Machovcovy, ty jsou naopak všechny v odborné literatuře, kde ale najdeme rovněž texty Kosíkovy a Kalivodovy. Lenin a Stalin jsou zase zařazeni v odborné literatuře. Vedle nich v odborné literatuře ale najdeme Skinnerovy *Visions of Politics*, jejichž metodologický ohlas v práci je nicméně nulový, a také třeba od Jamese Satterwhita knihu *Varieties of Marxist Humanism: Philosophical Revision in Postwar Eastern Europe*, o níž se autor zásadně opírá metodologicky i terminologicky. Zatímco texty Jana Mervarta a Michala Kopečka, tedy současných historiků, kteří se tématu odborně věnují i z metodologického hlediska, jsou uvedeny jak v odborné literatuře, tak v použitých pramenech. Nicméně třeba Farrovo *Understanding conceptual change politically* je zařazeno v odborné literatuře a Vujacicovo *Stalinism and Russian Nationalism: A Reconceptualization* zase v použité literatuře. Domnívám se, že celé toto matoucí rozdělení literatury svědčí o metodologických nejasnostech autora, jak politické ideje významných filozofů zkoumat v historickém kontextu. Historiografická kritika pramenů zde nestačí.

Autor se metodologicky opírá o koncept marxistického humanismu, který přebírá od Jamese Satterwhita. Odmítá, aniž to ale pořádně vysvětlí, zavedený a podle mého názoru plodnější koncept marxistického revizionismu. Navíc u Chramosty vede koncept marxistického humanismu k nevhodnému vyloučení Milana Průchy z ideového blíženství s oněmi vůdčími revizionistickými filozofy. Nicméně dá se říci, že autor přejímá tento koncept s pochopením věci, takže jeho volbu možno respektovat. Své otázky pak formuluje v rámci daného konceptu. Pro Satterwhita je marxistický humanismus ideovým výrazem, možná i motorem destalinizace v politickém myšlení komunistických diktatur, přitom vytváří společný ideový rámec této historické změny, který se ale významně liší v různých zemích a má tak svá národní specifika. Dobrá otázka je, nakolik lze něco

takového doložit v českých poměrech. Autor se této otázky chápe a rozebírá v tomto ohledu „život, dílo a dobu“ Karla Kosíka, Roberta Kalivody a Milana Machovce. Ve výkladu potom rozebírá příležitostně něco z jejich filozofického díla, něco z polemik, do nichž se dostali, a něco i z politického vývoje české společnosti. Zjevná je snaha zasadit jejich politické ideje do historického a politického kontextu české společnosti a otestovat přitom nosnost Satterwhitova konceptu marxistického humanismu. Ačkoli lze souhlasit s autorovým závěrem, že rozdíly mezi zkoumanými filozofy jsou docela velké, takže nelze mluvit o jednom českém národním marxistickém humanismu, domnívám se, že celkový výklad na vyvrácení Satterwhitova konceptu nestačí, naopak působí jako mozaika argumentů, které spíše jen nespojitě kladou vedle sebe historické události, politické polemiky a filozofické teorie.

Téma, které si vzal autor, je příliš náročné na to, aby je bylo možno zpracovat v omezeném rozsahu diplomové práce. Každopádně však třeba ocenit, že autor přece jenom prokázal náležitě schopnosti odborné a předložil k obhajobě práci, která splňuje požadavky kladené na diplomovou práci a jistě jí věnoval značné úsilí. Klasifikuji ji jako práci velmi dobrou.

Doc. PhDr. Ing. Milan Znoj, CSc.

V Praze dne 7.6. 2018